

راهکارهای حفظ ارزش‌های معماری بومی در طراحی بناها و محلات معاصر شهر اردبیل

زهره خوش‌اندام^{۱*}، وحید وزیری^۲، توحید حاتمی خانقاهی^۳

تاریخ دریافت مقاله :

۱۳۹۷/۰۴/۰۷

تاریخ پذیرش مقاله :

۱۳۹۷/۰۶/۰۴

چکیده

معماری بومی از پدیده‌های ارزش‌شمندی است که توانسته ارزش‌های فرهنگی، تاریخی، اجتماعی، مذهبی و... را در خود متجلی نماید. ارزش‌های نهفته در معماری بومی هر شهر، نشان‌دهنده تفکر مردم آن شهر می‌باشد، در نتیجه آرامش و کیفیت زندگی مردم می‌تواند در گرو حفظ همین ارزش‌های معماری باشد که این امر مستلزم شناخت و شناساندن میراث فرهنگی و هویتی شهر است. تغییراتی که به واسطه معماری مدرن در شهرهای تاریخی ایران به وجود آمده، باعث کمرنگ شدن ارزش‌های معماری و هویت آن‌ها شده است. این پژوهش سعی دارد با استفاده از راهکارهای مختلف در راستای حفظ ارزش‌های معماری بومی و شناساندن آن به مردم و چگونگی استفاده از آن‌ها در معماری امروز تلاش نماید و در پی پاسخ به این سؤال است که چگونه می‌توان ارزش‌های معماری بومی اردبیل را در طراحی ابنیه امروزی بکار برد؟ روش تحقیق توصیفی - تحلیلی می‌باشد و داده‌ها از طریق مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است. نتایج شامل ارائه راهکارهای طراحی در رابطه با هریک از مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده معماری بومی می‌باشد.

کلمات کلیدی: ارزش، معماری بومی، اردبیل

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد خانم زهره خوش‌اندام با عنوان «طراحی مرکز فرهنگی در بافت قدیم اردبیل با تأکید بر ارزش‌های معماری

بومی» است که با راهنمایی دکتر وحید وزیری در گروه معماری دانشگاه محقق اردبیلی در دست انجام است.

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشکده معماری، دانشگاه محقق اردبیلی

۲- استادیار گروه معماری، دانشکده معماری، دانشگاه محقق اردبیلی، آدرس پست الکترونیکی

۳- استادیار گروه معماری، دانشکده معماری، دانشگاه محقق اردبیلی

مقدمه

کند؛ بنابراین در این پژوهش سعی بر آن است تا با شناسایی ارزش‌ها و ویژگی‌های مختلف معماری بومی درگذشته شهر اردبیل، راهکارهایی در جهت استفاده از ارزش‌های معماری بومی این شهر در طراحی بناهای امروزی، در راستای حفظ این ارزش‌ها و توجه به نیازهای افراد ارائه گردد.

پیشینه پژوهش

موضوع معماری بومی از قرن ۱۸ میلادی به صورتی جدی مورد توجه علاقه‌مندان آن قرار گرفته و تاکنون نیز این علاقه و توجه ادامه داشته است. پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۱، پیشینه پژوهش در زمینه معماری بومی (مآخذ: نگارندگان)

عنوان	نویسندگان	نتایج
تکنولوژی و معماری بومی	(ضرفانی و سادات، ۱۳۹۶)	شناسخت معماری بومی و ارائه راهکارهایی به منظور طراحی فضایی با کیفیت و هویت
عناصر بارز معماری بومی منطقه سیستان بر مبنای مؤلفه‌های اقلیمی معماری پایدار	(مولایی و همکاران، ۱۳۹۳)	بررسی بخشی از ساختار معماری بومی ایرانی در منطقه سیستان از منظر مسائل اقلیمی، تکنیک‌های بکار رفته در اجرای ساختمان و نوع برخورد با شرایط سخت و دشوار محیطی
نقش ارزش‌های میراث معماری و شهری در توسعه گردشگری فرهنگی، مطالعه موردی: بافت تاریخی ارومیه	(عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴)	می‌توان با اولویت‌بندی مداخله اجرایی پروژه‌های گردشگری فرهنگی با شناسخت قابلیت‌های مکان‌های میراث معماری و شهری باهدف بهبود وضعیت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی ساکنان، توسعه و ترویج فرهنگ و هویت بومی و منطقه‌ای و در جهت حفظ و احیای هویت تاریخی شهر، شاهد تأثیر قابل توجهی بود.
بازشناسخت مؤلفه‌های هویت اصیل بومی ایرانی در غرب کشور، نمونه موردی: ارومان کردستان	(مولایی و همکاران، ۱۳۹۲)	بررسی شاخص‌هایی از هویت معماری و شهرسازی ایران در منطقه ارومان استان کردستان
سازگار کردن طراحی خانه‌های مسکونی تریز و بانو با فرهنگ و اقلیم بومی	(هدالحمیدی، ۱۳۹۰)	بررسی دگرگونی‌ها و تحولات ساختار مسکونی شهرهای بانو و تریز با تأثیرپذیری از فرهنگ و اقلیم بومی

روش پژوهش

روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و رویکرد حاکم بر تحقیق کمی-کیفی می‌باشد و داده‌ها از طریق مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است.

اهداف پژوهش

هدف از این پژوهش ارائه راهکارهایی در جهت استفاده از ارزش‌های معماری بومی شهر

شناخت ارزش هر پدیده‌ای ارتباطی مستقیم با اعتبار، آگاهی و خواست افرادی دارد که تلاش آن‌ها بر این امر استوار است که ارزش‌های پدیده‌ای را شناسایی کنند (نژاد ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۲، ۷۹). معماری بومی نوعی از معماری است که بر اساس نیازهای محلی، مصالح در دسترس، سنت‌ها، ارزش‌ها و باورهای مردم بومی و توسط خود آن‌ها ساخته شده است. معماری بومی در طول زمان با بازتاب زمینه‌های زیست‌محیطی، فرهنگی، تکنولوژیکی، اقتصادی و تاریخی‌اش تکامل یافته است. سازندگان این معماری مردم بومی هر منطقه بوده‌اند، بنابراین بیشتر از هرکس دیگری به شرایط اقلیمی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محیط خود واقف بوده‌اند. با پیشرفت تکنولوژی و جایگزین شدن ماشین‌ها، این دیگر خود مردم نبودند که بناهایشان را می‌ساختند، پس خیلی از مسائل که در معماری بومی اهمیت داشت در معماری دوره مدرن نادیده گرفته شد. تمام اشکال معماری بومی برای رفع نیازهای مردم، انطباق با ارزش‌ها و روش زندگی مردم که فرهنگ تولیدکننده‌ی آن‌ها است، ساخته شده‌اند (ضرغامی و سادات، ۱۳۹۶).

آشنا شدن با ارزش‌های والای معماری گذشته ایران و لزوم پیوند با معماری گذشته در راستای خلق آثار با هویت ملی و فرهنگی از وظایف هنرمند معمار است. معمار به سنت‌ها نیازمند است. سنت‌ها اطلاعات ارزشمندی را در اختیار او قرار می‌دهد. نوع استفاده معمار از این اطلاعات نیز بسیار حائز اهمیت است. معمار وظیفه دارد از سنت‌های معماری در جهت ارائه کیفیت مطلوب‌تر از گذشته حاوی همان بار فرهنگی غنی و ارزشمند استفاده

معنای عام آن است، یک واقعیت تلقی می‌شود.»
(جعفری، ۱۳۸۵: ۱۹۷).

در کل می‌توان گفت ارزش و درک آن در جامعه، ارتباطی مستقیم با کنش‌ها، رفتارها و باورهای فرهنگی و اجتماعی آن دارد. در نتیجه ارزش در هر جامعه، معادل هنجارهای پذیرفته شده آن جامعه است. این هنجارها از طریق سنت، مذهب، روابط اجتماعی و ... به دست می‌آیند. هر جامعه‌ای که ارزش‌های خود را دقیق و جامع بتواند شناسایی و ارزیابی کند، می‌تواند عناصر فرهنگی و نشانه‌های هویتی خود را بازنمایی و حتی بازتولید کند. ارزش در جامعه برای اینکه بتواند شناخته شود، باید فرآیند شناسایی و ارزیابی پویا داشته باشد و نمی‌توان از یک فرآیند ایستا و ساکن، انتظار شناسایی دقیق و جامع ارزش‌ها را داشت (نژادابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۲: ۸۱).

معماری بومی

در علم زبان بومی، معنا و لغت عامیانه در بوم‌شناسی است، این لغت از ریشه لاتین ویرناکلیس^۱ مشتق می‌شود. اندیشمندان و صاحب‌نظران در طول اعصار از دیدگاه‌های مختلف به تعریف معماری بومی و مفهوم کاربردی آن پرداخته و به بیان ویژگی‌های این‌گونه معماری می‌پردازند:

اردبیل در طراحی بناهای امروزی، در راستای حفظ این ارزش‌ها و توجه به نیازهای افراد می‌باشد.

سؤال پژوهش

چگونه می‌توان ارزش‌های معماری بومی اردبیل را در طراحی ابنیه امروزی بکار برد؟

فرضیه پژوهش

در این پژوهش فرض بر این است که با شناسایی ارزش‌های معماری بومی و یافتن راهکارهای معماران گذشته در جهت آسایش افراد و به کارگیری آن‌ها با توجه به نیازهای امروزی، می‌توان در دنیای معاصر نیز معماری بومی هر منطقه را حفظ نمود.

مفهوم ارزش

ارزش در لغت نامه‌ی فارسی به معنای بهاء، شایستگی و قابلیت یک پدیده است. مفهوم آن، ارزیابی چیزی در برابر چیز دیگر است. معنای آن در جامعه، بایدها و نبایدهای مورد پذیرش همگان است. «ارزش‌ها، موجودیت‌هایی هستند برخاسته از بستر آنچه اخلاقیات نامیده می‌شود که نزد آدمیان به توافقی ضمنی، مورد پذیرش قرار می‌گیرند. ارزش‌ها می‌توانند از راه سنت‌ها، مذهب‌ها، اسطوره‌ها و نیز آرکی‌تایپ‌ها به مقیاس روز آیند.» (فلامکی، ۱۳۸۱: ۳۴۵). مشخص است ارزش در جامعه معادل هنجارهای جامعه است که می‌تواند از طریق سنت‌ها و آئین‌ها به وجود آید. علامه جعفری در مورد ارزش می‌گوید: «ارزش عبارت از مطلوبیتی است که از مفید بودن یک حقیقت انتزاع می‌شود؛ بالینکه خود ارزش، فی‌نفسه دارای حقیقت عینی نیست. با نظر به منشأ انتزاعش که مفید بودن به

جدول ۲، تعاریف معماری بومی (مآخذ: نگارندگان)

منبع	تعریف
(دادخواه، ۱۳۸۴: ۹۸)	دادخواه: معماری بومی که به دوران تخصص‌ها، تحقق می‌یابد، جوایگی به نیازهای یک مجتمع را در ارتباط با عوامل طبیعی و یا خواسته‌هایی معنوی انسان‌ها عهده‌دار است.
(پرهیزکار، ۱۳۸۲: ۱۱)	پرهیزکار: معماری بومی شکل پیش‌رفته‌ای از نوع مردمی است و در ارتباط با آب‌وهوا، فرهنگ و مصالح ساختمانی آن منطقه خاص، شکل می‌گیرد.
(ناری‌فقی، دانیار، ۱۳۹۱: ۸۰)	پل الیور (۲۰۰۳): معماری بومی به‌طور خاص برای مردم برافراشته شده است و هماهنگ با سرشت و طبیعت و انسان و محیط است و به‌طور کلی معماری مردمی است.
(آپاگونولو، ۱۳۸۴: ۳۶)	آپاگونولو: معماری بومی با زودن حس و زوئند و چشم‌پوشی از آنچه که بی‌فایده و آکادمیک است بچگونگی فائق آمدن بر زمان را می‌آموزد
(زارع، ۱۳۹۲)	رایبورت: سکن بومی تجلی ارزش‌های در حال تغییر، ایدئولوژی و سبک زندگی هر منطقه است و سازگار با طبیعت می‌باشد.
(آپاگونولو، ۱۳۸۴: ۱۷)	فلامنکی: معماری بومی هماهنگ با زمینه و هماهنگ با رسوم و سلیقه‌های فرهنگی و احترام گذاشتن به رفتارهای محیطی است.
(هانی سیگل، ۱۳۹۲: ۸۰)	لارنس: معماری بومی با توجه به روابط زیست‌محیطی و اقتصاد و همچنین دربرگیرنده‌ی فاکتورهای اجتماعی، شرایط اقلیمی منطقه و مصالح بومی است. معماری بومی جوهره معماری پایدار است.
(Pietro Belluschi)	پیترو بلوچی: هنر بومی، هنری است که توسط مقدار کمی از افراد متخصص و با برنامه تدوین‌شده ساخته نشده است بلکه در ادامه فعالیت تمامی مردمان دارای تجربه (میراث) پیشینه یکنسان و در دامنه محدودی از تجربه توسط افراد عادی شکل گرفته است.
(مهریار، ۱۳۸۰: ۵۴)	مهریار: می‌توان معماری بومی را هموار کردن طبیعت برای پاسخگویی به نیازهای مکانی دانست که با انتخاب و استفاده از مقررات هر سرزمین پدید آمده است.

ارزش‌های معماری بومی

مراد از ارزش‌ها، آن دسته از تبلورهای عینی و ذهنی است که خاطره آن‌ها فراتر از دوران خود بوده و به خاطره‌ای پایدار و تاریخی که بخشی از وجدان قومی و اجتماعی و اعتبار ملی یک جامعه هستند، تبدیل گردیده‌اند. آنچه مسلم است اینکه ارزش‌ها در اشکال و ابعاد متنوعی در شهر نمود می‌یابند و معماری نیز به اعتبار آن‌ها واجد ارزش شده و بارز می‌گردد (مهندسان مشاور شاران، ۱۳۸۴: ۵۸). وجود ارزش در آثار تاریخی، امروزه امری پذیرفته شده است. به‌طوری‌که یکی از مسائل مورد پژوهش برای شناخت آثار تاریخی، بحث شناخت ارزش‌ها و پدیده‌های وابسته به ارزیابی آن‌ها در آثار تاریخی است (نژاد ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۲: ۸۰). امروزه بحث وجود داشتن یا نداشتن ارزش مطرح نیست چراکه تقریباً همگان پذیرفته‌اند که آثار تاریخی دارای ارزش هستند. ضرورت بررسی ارزش‌های میراث فرهنگی از این باب نیست که نیازمند اثبات آن هستیم. تقریباً هر کتاب مربوط به این زمینه یا جملات مشابه، ارزش‌های میراث فرهنگی را مفروض قلمداد کرده‌اند (حجت، ۱۳۸۰: ۹۴). در باره ارزش‌های موجود در آثار تاریخی، دسته‌بندی جامعی از ارزش‌های آثار تاریخی ارائه نموده است. ارزش‌های موجود در بناهای تاریخی در قالب سه دسته کلی تقسیم‌بندی می‌شوند:

۱- ارزش‌های هیجانی:

الف. حیرت‌انگیز

ب. هویتی

ج. پیوستگی

د. معنوی و نمادین

همان‌طور که از این تعاریف برمی‌آید تلاش آدمی در رفع ناهنجاری‌های محیط به ابداعات عدیده و دخل و تصرف در محیط‌زیست انجامید، معماری را نیز می‌توان متکی به تبلور این فعل و انفعالات بر پایه‌های معماری بومی و علوم و فرهنگ سرزمین‌های مختلف دانست. پس می‌توان معماری بومی را هموار کردن طبیعت برای پاسخگویی به نیازهای مکانی دانست که با انتخاب و استفاده از مقررات هر سرزمین پدید آمده است (مهریار، ۱۳۸۰: ۵۴).

۲- ارزش‌های فرهنگی و تربیتی:

الف. اسنادی

ب. تاریخی

ج. باستان‌شناسی، قدمت، کمیابی

د. زیبایی‌شناختی و نمادی

ه. معماری

و. فضای شهری، بوم‌شناختی، منظر و ...

۳- ارزش‌های کاربردی:

الف. کارکردی

ب. اقتصادی

ج. اجتماعی

د. آموزشی

ه. قومی و سیاسی (Feilden, 2003: 6)

معماری بومی که در گذشته و در بافت‌های قدیم شهرها رعایت شده است، دارای نمادهایی است که از تعلق خاص بین انسان‌ها و فضای کالبدی‌شان حکایت می‌کند و در واقع یادگار اندیشه، هنر، خلاقیت و نبوغ انسان‌هایی را دارد که در گذر زمان در پیوند با محیط ایجاد نموده‌اند. وجود این نوع معماری در بافت و عناصر موجود در آن، بیانگر هویت معماران، شهر سازان، فرهنگ، هنر و اندیشه مردمان آن شهر است. این ارزش‌ها و میراث‌های تاریخی را در بافت قدیم شهر باید جستجو کرد؛ میراث‌ها و ارزش‌هایی که در واقع مراکز مذهبی- فرهنگی، تجاری- بازرگانی و سیاسی در شهر بودند که به دلیل داشتن قدمت تاریخی و ارزش معماری- فرهنگی، اکنون بخشی از میراث فرهنگی بوده و کانون توجه هستند (حیدرنتاج، ۱۳۸۲: ۴۹).

جدول ۳، ارزش‌های معماری بومی (مأخذ: نیک‌فطرت

و بیطرف، ۱۳۹۵: ۱۳۳)

جنبه‌های فرهنگی- اجتماعی	جنبه‌های محیطی	جنبه‌های اقتصادی
مردم‌واری: معماری بومی نسبت به فرهنگ اعضای اجتماع، حساس رفتار می‌کند. از جمله درون‌گرایی که در نظر گرفتن نیازهای استفاده‌کننده، از نظر نیاز او به حریم خصوصی و امنیت است.	توجه به ویژگی‌های طبیعت: که منجر به ایجاد حس احترام به طبیعت و قناعت و منادار شدن محیط ساخته‌شده می‌شود.	پرهیز از بیهودگی (قناعت): که منجر به صرفه‌جویی در مصرف منابع و در نتیجه کاهش هزینه‌ها خواهد شد.
سازگاری: سازگاری با سائقان ساختمان به دلیل قابلیت انعطاف‌پذیری. -منادار نمودن طبیعت در معماری که موجب ایجاد فرهنگ صحیح و قناعت می‌شود.	توجه به ویژگی‌های هادی طبیعت: و طراحی اقلیم و سازگاری با محیط پیرامون.	انعطاف‌پذیری بنا: که باعث افزایش عمر آن می‌گردد و در نتیجه نیازی به ایجاد فضاهای جدید و تخریب فضاهای بی‌استفاده را کاهش می‌دهد.
پس‌نگری (تغییر عادات بد): پرهیز کردن از چیزهای غیرضروری است که کارایی را پایین می‌آورد. توانایی آمادگی ما برای تغییر ذهنمان ممکن است بتواند مشکلاتی را حل کند، حتی پیش از یافتن یک راه‌حل قطعی برای یک مشکل.	خودبستگی و استفاده از مصالح بوم آورد: استفاده از مصالح بی‌خطر، سالم و بومی، تکنولوژی موجود، جوابگویی و شنیدن بودن عملکردها که پیامدهای مرتب‌شده در فعالیت‌های ساختمانی امروزه هستند.	نیارش: ایجاد ساختمان-هایی مستحکم که هزینه‌های تعمیرات و نگهداری را کاهش می‌دهد.

ارزش‌های معمارانه استخراج‌شده از معماری

بومی اردبیل

با توجه به مطالعات انجام‌شده در مورد معماری بومی اردبیل، مؤلفه‌های شکل‌دهنده آن شامل مؤلفه‌های کالبدی، فرهنگی- اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی می‌باشند که با توجه به آن‌ها، ارزش‌های معمارانه استخراج‌شده تشریح خواهند شد:

جدول ۵، توصیه‌های ضروری در طراحی (مآخذ: نگارندگان)

ردیف	توصیه‌های ضروری
۱	تفکیک حریم‌های خصوصی و عمومی و عدم مزاحمت در حریم خصوصی دیگران
۲	انتخاب مکان مناسب از نظر شأن فرهنگی برای پروژه
۳	احترام به ساختمان‌های موجود و هماهنگی با بافت تاریخی منطقه
۴	رعایت حقوق هم‌جواری از نظر صوتی و بصری
۵	توجه به ارتباطات محلی
۶	عدم محدود کردن بهره‌مندی‌های طبیعی خود و دیگران (آب، نور، باد و ...)
۷	عدم انتقال مزاحمت‌های صوتی برای خانه‌های اطراف
۸	جلوگیری نکردن از تابش مستقیم آفتاب به خانه‌های اطراف
۹	جلوگیری نکردن از وزش بادهای مطلوب به خنله‌های اطراف
۱۰	جلوگیری نکردن از مناظر مطلوب افقی و عمودی
۱۱	هماهنگی ساختمان با بافت از نظر حجم، ارتفاع، فرم، مواد و مصالح و رنگ
۱۲	ایجاد فضایی نیمه عمومی جهت تعامل اهالی
۱۳	ایجاد فضایی سبز، امن و قابل نظارت
۱۴	جداسازی مسیر سواره و پیاده

نتیجه‌گیری

با توجه به مطالعات انجام شده، آثار گذشته‌ی معماری ایران دارای ارزش‌های ذاتی و ابزاری هستند و شناخت و بررسی آن‌ها موجب شفاف‌سازی فرهنگ جوامعی می‌شود که این ارزش‌ها را در خود جای داده‌اند. معماری بومی شهر اردبیل نیز از این قاعده مستثنا نیست و دارای ارزش‌ها و نمادهایی است که نشان‌دهنده‌ی ارتباط عمیق بین انسان و فضای زندگی‌اش و توجه عمیق به نیازهای انسان و ارتباط عمیق او با محیط پیرامونش می‌باشد. در این پژوهش، این ارزش‌ها بررسی و ارائه شده‌اند در نهایت راهکارهایی در

جدول ۴، ارزش‌های معمارانه استخراج شده از معماری بومی اردبیل (مآخذ: نگارندگان)

ردیف	ویژگی‌های ارزشمند معماری بومی در محله‌ها و ابنیه سنتی
۱	محلات آباد با وجود دشواری‌های امنیتی و شرایط سخت اقلیمی (استفاده از موهبت‌های طبیعی و همساز با اقلیم در محلات و خانه‌ها)
۲	هماهنگی با اقلیم
۳	استفاده از نیروی کار محلی و بکار بردن تکنیک‌ها و دانش بومی
۴	ایجاد بافت‌های بسیار فشرده با استفاده از عناصر مختلف و متنوع با کمترین مزاحمت هم‌جواری
۵	رابطه قوی با زمینه محیطی
۶	ایجاد حریم و مفصل‌بندی مناسب
۷	هماهنگی با فرهنگ
۸	حرکت از کثرت به وحدت و از سیر در آفاق به سیر در انفس در طراحی بافت‌ها و هندسه آن‌ها
۹	به حداقل رساندن فضای عمومی رهاشده و بدون نظارت جمعی
۱۰	دربردارنده‌ی سنت‌ها، ارزش‌ها و خواسته‌های جامعه
۱۱	برقراری عدالت اجتماعی (برخوردار همه شهروندان از مجموع خدمات عمومی)
۱۲	استفاده از مصالح بوم آورد
۱۳	پیش‌بینی نیازهای خدماتی روزمره خانواده‌ها
۱۴	ساخته‌شده توسط خود مردم
۱۵	ارتباط آزاد و مستقل با طبیعت

با توجه به موارد فوق، ضروری است تا توصیه‌های زیر در طرح رعایت گردد:

جدول ۸، راهکارهای حفظ ارزش معماری بومی در طراحی در رابطه با مؤلفه اقتصادی (مآخذ: نگارندگان)

ردیف	راهکارها
۱	حداکثر استفاده از حداقل فضا با در نظرگیری تمام نیازهای مصرف‌کننده
۲	طراحی و ساخت با عمر مفید طولانی
۳	استانداردسازی در ساخت‌وسازها با بهره‌گیری از مدول و پیمون مناسب
۴	کاهش هزینه‌های ساخت و تعمیر با توجه به نوع مصالح و نیروی کار
۵	استفاده از مواد و مصالحی که قابلیت بازگشت به چرخه طبیعی را داشته باشند

جدول ۹، راهکارهای حفظ ارزش معماری بومی در طراحی در رابطه با مؤلفه کالبدی (مآخذ: نگارندگان)

ردیف	راهکارها
۱	پاسخ‌دهی به عملکرد
۲	جنس، رنگ و ترکیب مصالح متناسب با منطقه
۳	فرم و هندسه متناسب با بافت محله (هماهنگی بنا با هم‌جواری‌ها)
۴	رعایت تناسب حجمی بنا با بافت
۵	هم‌زمانی و همخوانی عناصر مختلف در سایت
۶	رعایت مقیاس

منابع و مآخذ

منابع فارسی

- پرهیز کار، غلامرضا، ۱۳۸۲، فرهنگ و معماری، نشریه حدیث زندگی، شماره ۱۱.
- دادخواه، مهیار، ۱۳۸۴، گذری در گستره‌ی معماری بومی نگاهی به تصویرها و پدیده‌ها، معماری بومی، موسسه علمی و فرهنگی فضا، تهران.

جهت حفظ ارزش‌های هر یک از مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده‌ی معماری بومی (کالبدی، فرهنگی-اجتماعی، زیست-محیطی و اقتصادی) برای معماری امروز ارائه خواهد شد.

جدول ۶، راهکارهای حفظ ارزش معماری بومی در طراحی در رابطه با مؤلفه زیست-محیطی (مآخذ: نگارندگان)

ردیف	راهکارها
۱	احترام و حفظ حرمت طبیعت منطقه در معماری و عدم تخریب آن
۲	تنظیم فضا متناسب با اقلیم محیط
۳	استفاده از مصالح بوم آورد و هماهنگ با اقلیم منطقه
۴	استفاده از چشم اندازهای طبیعت
۵	استفاده از الگوی سرمایش یا گرمایش غیرفعال در حد امکان
۶	کاهش گردوغبار و سرعت بادهای نامطلوب به وسیله کاشت درختان و گیاهان
۷	استفاده از فرم‌های مناسب با اقلیم، حفظ حرارت داخل بنا با استفاده از مصالح بومی
۸	استفاده از ظرفیت حرارتی خاک جهت تأمین آسایش
۹	جهت‌گیری مناسب بنا برای بهره‌مندی از تابش نور خورشید و بادهای مطلوب
۱۰	استفاده از الگوی سرمایش یا گرمایش غیرفعال در حد امکان

جدول ۷، راهکارهای حفظ ارزش معماری بومی در طراحی در رابطه با مؤلفه فرهنگی-اجتماعی (مآخذ: نگارندگان)

ردیف	راهکارها
۱	احترام به میراث تاریخی گذشتگان و حفظ و نگهداری آن
۲	توجه به آداب و رسوم و ارزش‌های افراد
۳	توجه به آیین‌ها و مناسبت‌ها
۴	توجه به تعاملات اجتماعی
۵	بیا هویت بودن از طریق قابلیت تطبیق ادراکات فرد از فضا با پیشینه فرهنگی خود
۶	تطابق کالبد و عملکرد بنا با فرهنگ و رفتار افراد
۷	دید و چشم‌انداز به بنای تاریخی
۸	در نظر گرفتن فضاهای منعطف یا برنامه پذیر

- شاران، مهندسان مشاور، ۱۳۸۴، راهنمایی شناسایی و مداخله در بافت‌های فرسوده، تهران: انتشارات ایده پردازان فن و هنر.
- جعفری نجف‌آبادی، عاطفه، ۱۳۹۰، طراحی الگوی مسکن معاصر یزد (بر اساس پتانسیل‌های معماری بومی یزد). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه یزد.
- حجت، مهدی، ۱۳۸۰، میراث فرهنگی در ایران- سیاست‌ها برای یک کشور اسلامی، چاپ اول، تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور.
- حیدرتاج، حمید، ۱۳۸۲، خدمات شهری در بافت‌های تاریخی شهرها، ویژه‌نامه میراث فرهنگی و مدیریت شهری ضمیمه ماهنامه شهرداری‌ها.
- فلامکی، محمدمنصور، ۱۳۸۱، ریشه‌ها و گرایش‌های نظری معماری، تهران: موسسه علمی و فرهنگی فضا، نشر فضا.
- فلامکی، محمد منصور، ۱۳۸۴، نو سازی و به سازی شهری، ویرایش ۲، تهران: انتشارات سمت.
- ضرغامی، اسماعیل و سادات، سیده اشرف، ۱۳۹۶، تکنولوژی و معماری بومی، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی.
- عبدالحسینی، جواد، ۱۳۹۰، سازگار کردن طراحی خانه‌های مسکونی تبریز و باکو با فرهنگ و اقلیم بومی، نشریه باغ نظر، شماره ۱۸.
- مهریار، محمد، ۱۳۸۰، تأثیر و نفوذ غرب در ایران، چاپ اصفهان.
- مولانایی، صلاح‌الدین و سلیمانی، سارا، ۱۳۹۲، بازساخت مؤلفه‌های هویت اصیل معماری بومی ایرانی در غرب کشور، نمونه موردی: اورامان کردستان، معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، شماره ۱۷.
- مولانایی، صلاح‌الدین و سلیمانی، سارا، ۱۳۹۳، عناصر باارزش معماری بومی منطقه سیستان بر مبنای مؤلفه‌های اقلیمی معماری پایدار، نشریه باغ نظر، سال سیزدهم، شماره ۴۱.
- نژادابراهیمی، احد و پورجعفر، محمدرضا و انصاری، مجتبی و حناچی، پیروز، ۱۳۹۲، ارزش و ارتباط آن با رویکرد مداخله در آثار فرهنگی- تاریخی، دو فصلنامه علمی- پژوهشی مرمت و معماری ایران، شماره ۶.
- نیک‌فطرت، مرتضی و بیطرف، احسان، ۱۳۹۵، بررسی تأثیرات فرهنگی در معماری بومی ایران از منظر پایداری، نشریه مطالعات هنر و معماری، شماره ۴ و ۵.
- ناری قمی، مسعود و دامیار، سجاد (۱۳۹۱)، رویکردها به معماری بومی. همایش ملی معماری، شهرسازی و توسعه پایدار با محوریت از معماری بومی تا شهر پایدار

منابع انگلیسی

- Feilden, B. (2003). Conservation historic building. (Architectural Press, Oxford England).

